

Hoe stimuleer je samenwerking met energiecoöperaties

Wat kan ik als raadslid doen?

Energiecoöperaties¹ en bewonersinitiatieven kunnen een rol spelen om de energietransitie op een inclusieve, democratische en betaalbare manier te laten verlopen. Als raadslid kun je die rol van initiatieven in de wijk en van energiecoöperaties faciliteren en actief bevorderen. In dit kennisdocument geven we een drietal concrete manieren waarmee je snel aan de slag kunt.

Waarom aandacht voor de samenwerking met energiecoöperaties?

Bij burgers en bedrijven is veel daadkracht om zelf te bouwen aan bestaanszekerheid en meer grip te krijgen op de eigen leefomgeving en de energierekening. In het hele land werken mensen in coöperaties samen aan energiebesparing, warmte alternatieven en het opwekken van hernieuwbare energie. Coöperaties werken met democratische, directe zeggenschap en zonder winstoogmerk. Dit maatschappelijk initiatief draagt bij aan een rechtvaardige energietransitie. Helaas worden initiatieven nu vaak belemmerd door regels en (ingesleten) praktijken.

In de samenwerking pakt de gemeente een andere rol dan bijvoorbeeld bij een samenwerking met private partijen. Coöperaties beginnen namelijk als kleine initiatieven, die tijd en ondersteuning nodig hebben om zich te kunnen ontwikkelen en in hun gewenste rol te groeien, voordat ze volwaardig partner kunnen zijn. Ook voor een gemeente vraagt het een andere inzet van het gemeentelijk instrumentarium en het aanleren van nieuwe werkwijzen. Die extra ruimte om de samenwerking vorm te geven noemen we ook wel 'opgroeiruimte'.

Het potentieel van energiegemeenschappen² is door CE Delft becijferd in mei 2024, dit kan groeien tot wel 25% van de nationale warmtelevering en 20% van het zon PV vermogen. Vanuit de Europese Unie worden lidstaten via richtlijnen ook verplicht om energiegemeenschappen in positie te brengen en een ondersteunend kader uit te werken.³

¹ Een energiecoöperatie is een coöperatie die zich richt op het bevorderen van een voor iedereen toegankelijke, democratisch gecontroleerde, en duurzame energievoorziening. Een coöperatie heeft geen winstoogmerk.

² In de energiewet wordt nu de term energiegemeenschap gebruikt. Volgens de Energiewet is een energiegemeenschap een entiteit die voor haar leden, vennoten of aandeelhouders activiteiten verricht op de energiemarkt, die niet gericht is op het maken van winst en die als hoofddoel heeft het bieden van milieuvoordelen of economische of sociale voordelen in het lokale gebied. Meestal is dit een coöperatie.

³ CEDelft (2024) 'Potentie energiegemeenschappen. Onderzoek naar het potentieel van energiegemeenschappen in Nederland', Nationaal Klimaatplatform (2024) 'Lokale daadkracht versterkt. Voorstel voor Nationaal Programma Maatschappelijk Initiatief'. Europese Commissie, [Renewable Energy Directive](#) (RED II) and [the Internal Electricity Market Directive](#) (IEMD).

Een drietal manieren om ruimte te creëren voor de samenwerking met energiecoöperaties:

1) Neem in beleid een positie en afwegingskader voor energiecoöperaties op

- Geef een duidelijke rol aan energiecoöperaties in de relevante beleidsdocumenten in de energietransitie. Stel je visie op deze rol op samen met initiatieven in de gemeente. Geef ook ondersteunende maatregelen bij deze rol (bv. capaciteitsopbouw en financiële middelen).
- Stel een helder afwegingskader op (samen met de initiatieven) ten aanzien van samenwerking met energiecoöperaties in de relevante beleidsdocumenten. (Bv. onder welke voorwaarden werk je wel en niet samen met initiatieven en coöperaties en hoe zie je hun rol in het bredere energiesysteem;).
- Neem uitgangspunten op t.a.v. hoe lokale waarde creatie te stimuleren. Bijvoorbeeld lokaal wanneer het lokaal kan en bij voorkeur voor projecten die op meerdere domeinen waarde creëren in relevante beleidsdocumenten.

Relevante beleidsdocumenten zijn o.a.: energieprogramma, afwegingskader grootschalige opwek, Beleidsregels lokaal eigendom, het warmteprogramma, uitvoeringsplan/-programma, beleidskader warmtebedrijf en de omgevingsvisie. Algemene beleidsdocumenten die belangrijke voorwaarden bieden voor samenwerking zijn o.a.: de algemene subsidieverordening, het inkoopbeleid en de participatiekaders (participatiebeleid en verordeningen).

2) Voorzie in een strategie voor samenwerking met (en ondersteuning van) coöperaties

- Geef opdracht aan het college om een concrete strategie op te stellen om 'opgroeiruimte'⁴ uit te werken. Opgroeiruimte is de ruimte die je als gemeente geeft aan coöperaties (en aan de gemeente zelf) om stapsgewijs te groeien en over en weer vertrouwen op te bouwen. Met als onderdelen bijvoorbeeld:
 - Verzoek het college om bij samenwerkingen stapsgewijs te werken. Met een stip op de horizon en tussentijdse mijlpalen en evaluatiemomenten. Dit geeft initiatieven de tijd om te groeien en professionaliseren, en biedt wederzijds verwachtingsmanagement.
 - Zorg dat het college bij opstartende, of stagnerende (interesse tot) samenwerking met een lokale energiecoöperatie wordt voorzien in een procesbegeleider. Ervaring leert dat procesbegeleiding helpt om de rolverdeling en gedeelde ambitie in de samenwerking concreet te kunnen maken. Zorg ook dat alle relevante afdelingen betrokken worden.
- Geef opdracht aan het college om een 'tussenteam' te maken: de schakel tussen initiatieven en afdelingen van de gemeente met de benodigde bestuurlijke bevoegdheid/mandaat.
- Bij sprake van veel initiatieven in de gemeente: zorg dat er een kennisprogramma aan gekoppeld wordt, zodat voorlopende initiatieven kennis kunnen overdragen aan startende initiatieven.
- Bij sprake van veel initiatieven in de gemeente: Faciliteer dat initiatieven zich in een koepel kunnen organiseren en daarbinnen van elkaar kunnen leren en een aanspreekpunt hebben richting de gemeente.
- Voor de realisatie van lokaal eigendom bij energie-opwek projecten zijn concrete voorbeelden beschikbaar⁵.

⁴ Lees meer over opgroeiruimte op de website van Duurzaam Door via [deze link](#).

⁵ <https://www.regionale-energiestrategie.nl/participatie/lokaal+eigendom/borging+lokaal+eigendom+in+beleid/default.aspx>

3) Ondersteun in de financieringsbehoefte van coöperaties

- Geef opdracht aan het college om een financiële ondersteuningsregeling uit te werken voor bewonersinitiatieven en coöperaties in de energietransitie.
- Verzoek het college om bij samenwerking actief verschillende vormen van financiering te verkennen en om de coöperatie te ondersteunen in de financieringsbehoefte (vormen zijn: subsidies en opdrachten, garantstelling op lening, investeren van eigen vermogen in projecten en gezamenlijk externe financiering zoeken. Ook kan je gezamenlijk (Europese) subsidies aanvragen).
- Verzoek het college om actief de mogelijkheden te verkennen binnen het staatssteun en mededingingsrecht om coöperaties subsidies en opdrachten te gunnen (denk ook aan beargumenteerd afwijken van het standaard inkoopbeleid, of aanpassen van het inkoopbeleid).
- Reserveer middelen voor lokale coöperatie(s) in de begroting, dit maakt het eenvoudiger om subsidies en opdrachten aan de coöperatie te geven.

Op deze manieren kunt u de ruimte voor samenwerking met energiecoöperaties in uw gemeentelijke energietransitie vergroten, dat komt de langjarige samenwerking tussen gemeente en coöperaties ten goede. In de bijlage hebben wij voorbeeld zinnen voor moties opgenomen. In het geval dat een motie het beste pad lijkt om bovenstaande punten te bereiken.

Colofon

Dit document is onderdeel van het project 'Opgroeiruimte'. Een initiatief van de participatietafel Energie van DuurzaamDoor. Het document is opgesteld door Energie Samen.

Bij vragen over dit kennisdocument kan je contact opnemen met Ilonka Marselis via ilonka.marselis@energiesamen.nu. Meer contactinformatie: energiesamen.nu/contact

Licentie [CC BY-NC-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/):

Hoe stimuleer je samenwerking met energiecoöperaties. Wat kan ik als raadslid doen?
(Energie Samen, 2024)

Bijlage: Voorbeeld zinnen voor moties:

Constateerend dat ...

- We voor de uitdaging staan om in 2050 in totaal x huishoudens van het gas af te halen.
- We voor de uitdaging staan om in 2050 in totaal x duurzame elektriciteit op te wekken
- Coöperatief gerunde warmtebedrijven kunnen zorgen voor sociale, betrouwbare en betaalbare warmtevoorziening.
- Coöperatief gerunde besparingsaanpakken achter de voordeur komen en voor langdurige relaties zorgen.
- Coöperatief gerunde opwekprojecten zorgen voor lokale waarde creatie en hogere betrokkenheid bij het klimaatvraagstuk.

Overwegende dat ...

- In de Tweede Kamer recent een motie is aangenomen waarbij de regering wordt verzocht zorg te dragen dat gemeentes actief de mogelijkheid van een warmtecoöperatie onderzoeken en dit meenemen in het opstellen van een warmteplan
- De Europese Unie lidstaten verplicht een ondersteunend kader op te stellen voor energiegemeenschappen op het gebied van energieopwekking en energie-efficiëntie.
- Energiecoöperaties aangeven dat zij een duidelijke rol vanuit de gemeente toebedeeld willen krijgen in het beleid.
- Het opnemen van een duidelijke rol voor energiecoöperaties in het beleid de betaalbaarheid van en het gevoel van eigenaarschap over de energietransitie onder de inwoners kan verbeteren.
- De minister Rob Jetten in zijn visie burgerbetrokkenheid omschrijft dat de rijksoverheid voornemens is het initiatief van energiegemeenschappen meer te ondersteunen.

Verzoekt het college om ...

- Energiecoöperaties een duidelijke rol te geven in het warmteprogramma* en dit gezamenlijk met hun op te stellen (*of een ander relevant beleidsdocument).
- Haar intentie uit te spreken over de rol van coöperaties en bewonersinitiatieven en als uitgangspunt te nemen dat huidige en toekomstige bewonersinitiatieven en bewonerscoöperaties gestimuleerd en ondersteund worden en een belangrijke plek krijgen in de uitwerking van het *relevant beleidsdocument*.
- De huidige lokale initiatieven te betrekken bij het vaststellen van een kader voor kansrijke initiatieven van inwoners en partijen zoals energiecoöperaties.
- Om in het vervolgonderzoek naar de organisatie van de warmteketen / het energiesysteem met lokale energie-initiatieven te verkennen op welke wijze en in welke vorm zij een rol kunnen spelen in een eventueel warmtebedrijf / opwek en opslag projecten.
- Te onderzoeken op welke manier het streven naar 50% lokaal eigendom - of meer - kan worden bevorderd en verwerkt in de wijkenergieplannen en het stedelijk energieplan met betrekking tot de ontwikkeling van hernieuwbare elektriciteit en warmte en de raad hierover te informeren.
- Te streven naar minstens 50% lokaal eigenaarschap bij nieuwe projecten voor duurzame energieopwekking en voor collectieve warmtebronnen en zoveel mogelijk aansluiting probeert te vinden bij de lokale duurzaamheidsinitiatieven.
- In relevante beleidsdocumenten op te nemen dat bij projecten altijd eerst gezocht wordt naar samenwerking met een lokale energiecoöperatie.
- Indien er een energie-initiatief actief is in een wijk en zich kansen voordoen tot een gezamenlijk project, altijd in gezamenlijk opdrachtgeverschap aan de slag te gaan. Opnemen in beleid maakt het makkelijker om direct subsidies of opdrachten aan coöperaties te geven.
- Indien er in een wijk nog geen energie-initiatief actief is: visievorming en organisatiekracht van de wijk te faciliteren met middelen en procesbegeleiding. We nodigen als gemeente actief bewoners uit om na te denken over de toekomst van de wijk, een visie voor de buurt te formuleren, en zelf acties te initiëren.

